

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt pt. Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych o proponowanej nazwie: Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wraz z Oceną Skutków Regulacji i uzasadnieniem, jak też propozycji zmian legislacyjnych podążających za nową ustawą, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego

Propozycje zmian w zakresie finansowania instrumentów prawnych, towarzyszące propozycjom zmian legislacyjnych, stosownie do zdiagnozowanych potrzeb osób z niepełnosprawnościami i potrzeb wynikających z opracowywanych mechanizmów wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami i koordynacji działań związanych z wdrażaniem Konwencji ONZ

Warszawa, marzec 2022

Nr Projektu: POWR.02.06.00-00-0066/21

Autorzy:

adw. Anna Błaszczak-Banasiak

dr Anna Drabarz

dr Małgorzata Franczak

dr Zbigniew Głąb

adw. Katarzyna Heba

adw. Grzegorz Jaroszczyk

Natalia Klejnszmidt

Magdalena Kocejko

Grzegorz Kubalski

dr Krzysztof Kurowski

Tomasz Przybysz-Przybyszewski

dr adw. Robert Trzaskowski

dr Agnieszka Wołowicz

Joanna Zajączkowska-Czekalska

dr Jarosław Zbieranek

Konsultacja: Marcin Urbaniak

Stan prawny na dzień 31 grudnia 2021 roku.

Historia zmian

Data	Autor	Wersja	Opis i odwołanie do poprzedniej wersji
2022-01-21	Lider Projektu BON – MRiPS	2	Uwagi do 1 wersji przekazanego raportu (wskazane w komentarzach)
2022-02-10	Zespół autorski PFON – FIRR	3	Odniesienie się do uwag Lidera

Powiązane dokumenty

Dokument	Nr wersji
Analiza w zakresie faktycznej sytuacji osób z niepełnosprawnościami i rozwiązań prawnych z zakresu ich wsparcia	3
Analiza wszystkich rozwiązań prawnych z zakresu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, w tym analizy aktów prawnych pod kątem Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych	3
Przegląd terminologii stosowanej w różnych aktach prawnych, odnoszącej się do niepełnosprawności lub jej rodzajów, pod kątem spójności i zgodności z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz propozycje zmian aktów prawnych ujednolicające i dostosowujące tę terminologię (wraz z załącznikami)	3

Spis treści

Historia zmian	3
Powiązane dokumenty	3
Wprowadzenie	7
1. Artykuł 1.	8
1.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	8
2. Artykuł 2.	9
3. Artykuł 3.	9
4. Artykuł 4.	9
5. Artykuł 5.	10
5.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	10
6. Artykuł 6.	11
6.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	11
7. Artykuł 7.	12
7.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	12
8. Artykuł 8.	13
8.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	13
9. Artykuł 9.	14
9.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem: problematyka dostępności architektonicznej	14
9.2. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem: problematyka dostępności cyfrowej	16
10. Artykuł 10.	21
11. Artykuł 11.	21
11.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	21

12. Artykuł 12.	22
12.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	22
13. Artykuł 13.	23
13.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	23
14. Artykuł 14.	24
14.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	24
15. Artykuł 15.	25
15.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	25
16. Artykuł 16.	26
17. Artykuł 17.	27
18. Artykuł 18.	27
18.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	27
19. Artykuł 19.	28
19.1. Asystencja osobista (wraz z usługami opiekuńczymi, specjalistycznymi usługami opiekuńczymi, wsparciem wychnieniowym)	28
19.2. Mieszkalnictwo	29
19.3. Budżet osobisty	30
19.4. Ośrodki interwencji kryzysowej	31
19.5. Relacja bezdomność – niepełnosprawność	32
19.6. Kręgi wsparcia	33
19.7. Fundusze powiernicze	33
20. Artykuł 20.	34
20.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	34
21. Artykuł 21.	35
21.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem	35
22. Artykuł 22.	38

22.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami _____	38
22.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw _____	38
23. Artykuł 23. _____	38
24. Artykuł 24. _____	39
24.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	39
25. Artykuł 25. _____	40
25.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	40
26. Artykuł 26. _____	42
26.1. Problematyka Środowiskowych Domów Samopomocy i klubów samopomocy, zajęć klubowych i Programu „Rehabilitacja 25+”. _____	42
26.2. Rehabilitacja lecznicza i turnus rehabilitacyjny _____	42
27. Artykuł 27. _____	44
27.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	44
28. Artykuł 28. _____	45
28.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	45
29. Artykuł 29. _____	51
29.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	51
30. Artykuł 30. _____	53
30.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	53
31. Artykuł 31. _____	54
31.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	54
32. Artykuł 32. _____	55
32.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	55
33. Artykuł 33. _____	55
33.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem _____	55

Wprowadzenie

Koszty to często kluczowy element projektowania nowych rozwiązań lub modyfikacji istniejących. Nie inaczej jest w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Dlatego już na wstępnym etapie należy wskazać potrzeby w zakresie finansowania propozycji zmian legislacyjnych.

Poniżej wyszczególniono te spośród rekomendacji, wskazanych przez ekspertów, które pociągają za sobą skutki finansowe w kontekście tworzenia *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami* oraz zmian innych ustaw.

1. Artykuł 1.

Konieczne jest wyraźne wskazanie działań z zakresu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami niezależnego życia oraz pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności jako zadania Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

Należy przekształcić Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych włączając do niego część zadań Funduszu Solidarnościowego dotyczących wsparcia osób z niepełnosprawnościami¹. Musi być to oczywiście powiązane z przekierowaniem odpowiednich środków, które obecnie stanowią przychody Funduszu Solidarnościowego do nowego Funduszu. Możliwe jest także włączenie do niego Funduszu Dostępności. W taki sposób powstałby fundusz kompleksowo wspierający osoby z niepełnosprawnościami.

Rekomendowane jest ujednoczenie systemu orzecznictwa o niepełnosprawności. **Koszty tych działań będą związane z przekształceniami w zakresie organizacji i zatrudnienia instytucji dotyczących zajmujących się orzecznictwem.**

Rekomendowane jest czynne włączanie osób z niepełnosprawnościami w ich proces orzeczniczy, ze zwróceniem szczególnej uwagi na umożliwienie im autodiagnozy (w tym wskazania oczekiwanego rodzaju wsparcia). **Będzie się to wiązało z zaprojektowaniem i wdrożeniem narzędzi autodiagnozy (np. kwestionariusz wywiadu).**

1.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

1.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Ustawa powinna przenieść Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (zmiana nazwy na Pełnomocnik Rządu ds. Osób z Niepełnosprawnościami) lub utworzyć nowy dział administracji rządowej: wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami ewentualnie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami i zapewniania dostępności.

Konieczne jest rozszerzenie zadań Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, tak żeby zajmował się kompleksowym wsparciem osób z niepełnosprawnościami (powinno być to też powiązane ze zmianą nazwy Funduszu). Pożądanym rozwiązaniem byłoby połączenie

¹ Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, Załącznik do uchwały nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r., M. P. poz. 218, s. 260-261.

PFRON z Funduszem Solidarnościowym, przy czym taki fundusz – podobnie jak obecnie PFRON – powinien posiadać osobowość prawną.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- dotychczasowe mechanizmy finansowania PFRON (ze zmianami zaproponowanymi w ramach projektu), danina solidarnościowa (o której mowa w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych²), dotychczasowe obowiązkowe składki, o których mowa w art. 4 ustawy o Funduszu Solidarnościowym³, dotychczasowe przychody Funduszu Dostępności – **w dalszej części opracowania źródło finansowania zwane będzie połączonym funduszem wsparcia osób z niepełnosprawnościami.**

1.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

2. Artykuł 2.

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

3. Artykuł 3.

Rekomendacje uszczegóławiające zasady Konwencji na poziomie ustawy zawarte są w analizach odnoszących się do poszczególnych artykułów Konwencji.

4. Artykuł 4.

Rekomendacje uszczegóławiające zasady Konwencji na poziomie ustawy zawarte są w analizach odnoszących się do poszczególnych artykułów Konwencji.

² Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1128 z późn. zm.

³ Ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1787.

5. Artykuł 5.

5.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

5.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

5.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Proponowane zmiany w ustawie o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania⁴:

- otwarcie katalogu cech chronionych w drodze w/w ustawy poprzez nowelizację art. 1,
- uzupełnienie art. 3 o definicje „dyskryminacji krzyżowej”, „dyskryminacji wielokrotnej”, „dyskryminacji przez asumpcję” oraz „dyskryminacji przez asocjację”,
- rozszerzenie przedmiotowego zakresu ochrony przed dyskryminacją ze względu na niepełnosprawność na wszystkie obszary wymienione w art. 4 (odpowiednia nowelizacja art. 6 i 7),
- uzupełnienie art. 13 o prawo do zasądzenia zadośćuczynienia w przypadku naruszenia zasady równego traktowania.

Proponowane zmiany długofalowo będą wiązały się m.in. ze zwiększeniem liczby spraw rozpatrywanych przez sądy powszechne.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

⁴ Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, Dz. U. z 2020 r., poz. 2156.

6. Artykuł 6.

6.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

6.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

6.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Proponowane zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁵:

- uwzględnienie szczególnych potrzeb kobiet z niepełnosprawnościami w katalogu form pomocy należnych ofiarom przemocy w rodzinie (art. 3),
- wyraźne zobowiązanie organów administracji rządowej i samorządowej do uwzględnienia w ramach realizowanych zadań szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami w szczególności kobiet z niepełnosprawnościami (art. 6),
- zobowiązanie Rady Ministrów do uwzględnienia w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie problematyki kobiet z niepełnosprawnościami (art. 10),
- zobowiązanie organów samorządowych do uwzględnienia w gminnych programach przeciwdziałania przemocy w rodzinie problematyki kobiet z niepełnosprawnościami,
- uwzględnienie problematyki osób z niepełnosprawnościami w ramach zadań realizowanych przez zespoły interdyscyplinarne (art. 9a-9c).

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

⁵ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. z 2021 r., poz. 1249.

7. Artykuł 7.

7.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

7.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.

- Wprowadzenie elementów wspieranego podejmowania decyzji również dla osób niepełnoletnich – dzieci.
- Wprowadzenie wsparcia wytchnieniowego.
- Wprowadzenie asystencji osobistej również dla osób niepełnoletnich – dzieci.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

7.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw.

Ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych⁶:

- zmiana art. 5 – wprowadzając znacznie wyższe kryterium dochodowe, od którego zależy prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do niego w przypadku osób z niepełnosprawnościami;
- zmiana art. 16 – znaczne podwyższenie zasiłku pielęgnacyjnego lub przynajmniej wyrównanie jego wysokości do kwoty dodatku pielęgnacyjnego⁷.

Kodeks postępowania cywilnego⁸:

- zmiana art. 216¹ – wprowadzenie obowiązku wysłuchania przez sąd małoletniego dziecka w sprawie jego dotyczącej bez względu na obecne kryteria rozwoju umysłowego oraz stanu zdrowia;
- zmiana art. 576 § 2 – wprowadzenie obowiązku wysłuchania przez sąd małoletniego dziecka w sprawie jego dotyczącej bez względu na obecne kryteria rozwoju umysłowego oraz stanu zdrowia.

⁶ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz. U. z 2020 r., poz. 111.

⁷ W przypadku braku wcielenia w życie skutecznego instrumentu świadczenia kompensacyjnego, rekomendowanego w art. 28.

⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2021, poz. 1805.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

8. Artykuł 8.

8.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

8.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Dodanie do zadań Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych konieczności podejmowania działań na rzecz promowania godności, autonomii i niezależnego życia, czyli nowoczesnego sposobu myślenia o osobach z niepełnosprawnościami, zgodnego z duchem Konwencji, **oraz, co za tym idzie, zabezpieczenie środków finansowych na realizację tych działań.**

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

8.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

9. Artykuł 9.

9.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem: problematyka dostępności architektonicznej

9.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Ustawa powinna również nakładać sankcje na podmioty prywatne w razie niespełnienia wymogów dostępności architektonicznej. Kwoty uzyskane z kar powinny być wpłacane na Fundusz Dostępności⁹.

9.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Należy stworzyć narzędzia, by osoby z niepełnosprawnościami i ich przedstawiciele mogli skutecznie i w możliwie prosty sposób dochodzić swych praw na mocy Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (wzory wniosków dotyczących doprowadzenia do stanu dostępności, wzory skargi itd.).

Rekomenduje się wprowadzenie procedury akceptacji projektu budowlanego przez osoby z niepełnosprawnościami lub ich przedstawicieli. W tym celu warto rozważyć stworzenie listy osób/instytucji upoważnionych do wydania w/w aprobaty.

Należy wprowadzić nowy obowiązek, co najmniej raz na 5 lat kontroli elementów budynków, które służą zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. W tym celu należy rozszerzyć art. 62 ust. 1 ustawy Prawo budowlane, o podpunkt nakładający powyższy obowiązek. Należy precyzyjnie wskazać procedurę kontroli i zagwarantować udział w niej ostatecznych użytkowników – osób z niepełnosprawnościami.

W ustawie Prawo Budowlane¹⁰ należy również dodać sankcje za brak uwzględnienia zasad uniwersalnego projektowania oraz dopuszczenia do użytkowania budynku, niebędącego dostępnym dla osób ze szczególnymi potrzebami. W razie stwierdzenia nieprawidłowości należałoby sporządzić odpowiedni protokół oraz zobowiązać właścicieli i zarządców budynków do dostosowania elementów budynku w zakresie dostępności osób z niepełnosprawnościami.

⁹ Po rekomendowanych zmianach na połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

¹⁰ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo Budowlane, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1333.

Należy usystematyzować normy techniczne opisujące dostępność architektoniczną. Uporządkowanie i sformułowanie jasnych, precyzyjnych oraz jednolitych parametrów może odbyć się poprzez nałożenie na ministra właściwego do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa obowiązku stworzenia usystematyzowanych wytycznych dotyczących dostępności budynków. Może to przybrać formę m.in. załącznika do rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Rekomenduje się stworzenie obowiązującego standardu oraz listy sprawdzającej dostępności architektonicznej, stanowiących minimalny zakres poziomu dostępności dla powstających i modernizowanych inwestycji. Standard i lista sprawdzająca powinny wchodzić w skład przepisów budowlanych.

Rekomenduje się stworzenie obowiązującego wzoru autodiagnozy poziomu dostępności architektonicznej, na podstawie którego instytucje publiczne i prywatne wykonywałyby cykliczne audyty (przynajmniej raz w roku). Zaleca się także stworzenie centrów doradztwa, działających na stałe (nie w modelu projektowym), które służyłyby profesjonalnymi poradami w zakresie ogólnych i szczegółowych rozwiązań, dotyczących dostępności architektonicznej (baza wiedzy, poradnictwo dla inwestorów, konsultacje kwestii problematycznych, informacje w zakresie sprawdzonych rozwiązań, baza dobrych praktyk itd.).

Kolejną kwestią, która wymaga uregulowania jest zapewnienie ewakuacji osób z niepełnosprawnościami z budynków. W tym celu należy nałożyć na ministra właściwego do spraw wewnętrznych obowiązek określenia, w drodze rozporządzenia, wytycznych, dotyczących ewakuacji osób z niepełnosprawnościami z budynku. W powyższym akcie prawnym powinny znajdować się wytyczne, dotyczące planów ewakuacji osób z niepełnosprawnościami, z uwzględnieniem specyfiki danych niepełnosprawności (tj. wzroku, słuchu, aspektów fizycznych, poznawczych, innych). Plany powinny uwzględniać ewakuację osób z niepełnosprawnościami, które pracują w danym obiekcie oraz tych przebywających w nim przez krótki okres. Rozporządzenie powinno regulować kwestię tras ewakuacji, bezpiecznych miejsc, w których osoby z niepełnosprawnościami mogą oczekiwać na służby ratownicze, obowiązkowych szkoleń i instrukcji przeciwpożarowych oraz sprzętu ewakuacyjnego. Istotnym elementem jest uregulowanie obowiązku zapewnienia, obok standardowych środków informacji wizualnej, jak i sensorycznej, które są aktywne, czyli bodźców dotykowych i dźwiękowych¹¹.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego,

¹¹ M. Wysocki, *Poprawa bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnością podczas ewakuacji z obiektów użyteczności publicznej*, Materiały budowlane 10'2014 (nr 506), s. 30-31.

- budżety podmiotów publicznych,
- podmioty prywatne.

9.2. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem: problematyka dostępności cyfrowej

9.2.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Skuteczne wprowadzanie dostępności jako zasady działania zarówno podmiotów publicznych, jak i prywatnych, powinno zostać zagwarantowane odpowiednimi przepisami o możliwości dochodzenia roszczeń w sytuacji braku dostępności. Proponowany przepis mógłby stanowić: Domniemywa się, że niezapewnienie dostępności, gdy jest ona wymagana na podstawie ustawy, jest dyskryminacją. Kolejny przepis, regulujący kwestię roszczeń, może brzmieć: Osobie dyskryminowanej poprzez niezapewnienie dostępności przysługuje zarówno roszczenie o naprawienie szkody, jak też o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę. Kolejny przepis mógłby stanowić: Za dyskryminację może też być uznana odmowa udzielenia informacji lub nieudzielenie informacji o dostępności, w szczególności, gdy wniosek o taką informację dotyczy powszechnie świadczonych usług oraz zatrudnienia.

W przepisach regulujących program studiów wyższych powinny zostać wskazane jako przedmiot obowiązkowy międzynarodowy standard dostępności cyfrowej WCAG (ewentualnie odpowiadająca mu norma UE) oraz ich zastosowanie w praktyce.

Kolejny istotny przepis w projektowanej ustawie powinien nakładać obowiązek, aby przy przygotowywaniu założeń do projektów ustaw, projektów ustaw i rozporządzeń, oceniać jaki wpływ będą one miały na osoby ze szczególnymi potrzebami.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- środki finansowe uczelni wyższych.

9.2.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Postulaty w zakresie zmian do obowiązujących już ustaw wypada rozpocząć od ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych¹². Pierwszym postulatem jest rozszerzenie zakresu podmiotów zobowiązanych do zapewniania dostępności cyfrowej (art. 2) o podmioty lecznicze (niezależnie czy są to podmioty publiczne czy prywatne), banki, podmioty ubezpieczeniowe, inwestycyjne, pocztowe, zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacyjne, dostawców energii elektrycznej oraz gazu i innych paliw, przynajmniej w zakresie obsługi konsumentów, przewoźników a także podmioty, które świadczą usługi cyfrowe na rzecz podmiotów publicznych, gdy podmioty publiczne finansują w co najmniej w 50 procentach roczne koszty utrzymania lub rozbudowy usługi cyfrowej (np. wykorzystywane przez szkoły dzienniki elektroniczne). Do powyższego katalogu powinny zostać dodane podmioty, które świadczą usługę podpisu elektronicznego. Zgodnie z ustawą z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej, są to tzw. Dostawcy usług zaufania (art. art. 1 ust. 1 pkt 2)¹³. Przy czym powinni być oni zobowiązani do zapewnienia dostępności cyfrowej nie tylko swoich stron internetowych i aplikacji mobilnych, lecz również świadczonych usług zaufania.

Jeśli chodzi o podmioty takie jak: telewizja, radio, prasa, portale informacyjne, powinny one być zobowiązane do zapewniania dostępności cyfrowej, z ewentualnym wyłączeniem obowiązku zapewniania audiodeskrypcji i napisów rozszerzonych do materiałów wideo (należy w przepisie wskazać te wyjątki poprzez odwołanie się do odpowiednich jednostek redakcyjnych z Załącznika do ustawy o dostępności cyfrowej¹⁴).

W zakresie obowiązkowej certyfikacji, projektowany przepis mógłby brzmieć:

„art. 5a ust. 1: Systemy teleinformatyczne, używane do realizacji zadań publicznych i rejestry publiczne uzyskują certyfikat zgodności z wymaganiami dostępności cyfrowej, wskazanymi w ustawie przed rozpoczęciem ich wykorzystywania. Certyfikat należy uzyskać także w przypadku każdej istotnej aktualizacji systemu lub rejestru.

Obowiązek uzyskania certyfikatu dotyczy również stron internetowe i aplikacji mobilnych oraz oprogramowania nabywanego przez podmioty publiczne w postępowaniu o realizację zamówienia publicznego.”

¹² Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, Dz. U. z 2019 r. poz. 848.

¹³ Ustawa z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1797.

¹⁴ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, Dz. U. z 2019 r. poz. 848.

Obok powyższego przepisu, powinien znaleźć się następny w brzmieniu: „art. 5a ust. 3: Jeżeli systemy, rejestry lub oprogramowanie o których mowa w ust. 1 są udostępniane w formie aplikacji mobilnej, powinny one być udostępnione na wszystkie podstawowe systemy operacyjne.”

Konieczne będzie również dodanie przepisu przejściowego (art. 5a ust. 4), który określi czas na uzyskanie certyfikatu przez obecne systemy i rejestry (np. 2 lata okresu przejściowego). Certyfikaty byłyby wydawane przez podmioty certyfikujące w rozumieniu art. 15 ust. 3 ustawy o zapewnianiu dostępności.

Kolejna proponowana zmiana dotyczy art. 3 pkt 5 lit. a. Stanowi on, że ustawy o dostępności cyfrowej nie stosuje się do treści będących w posiadaniu podmiotu publicznego, które zostały przez niego lub na jego rzecz wytworzone albo przez niego nabyte. W celu zobrazowania w jakiej sytuacji przepis ten znajdzie zastosowanie, można podać, że określone formularze wniosków o załatwienie sprawy administracyjnej mogą być udostępniane przez organ szczebla centralnego podmiotom lokalnym np. samorządowym. W oparciu o obecny przepis, organ samorządu lokalnego nie ma w powyższej sytuacji obowiązku zapewnienia dostępności takiego formularza. Nie wydaje się, aby można było w takich sytuacjach rezygnować z zapewnienia dostępności cyfrowej takiego dokumentu. Stąd postulat, aby skreślić ww. przepis. Wystarczające jest zastrzeżenie zawarte w kolejnej jednostce redakcyjnej ustawy o dostępności cyfrowej (art. 3 pkt 5 lit. b¹⁵). Wynika z niej, że nie ma obowiązku zapewnienia dostępności cyfrowej w odniesieniu do treści, których dostosowanie do wymagań dostępności cyfrowej wymaga modyfikacji, do której ten podmiot publiczny nie jest uprawniony. Podkreślenia wymaga fakt, że zapewnienie dostępności w przywołanej sytuacji może polegać na przerobieniu takiego formularza na formę dostępną cyfrowo, co przecież nie narusza celu w jakim formularz jest wykorzystywany. Poza tym można również umieścić na stronie internetowej, obok elementu, który nie jest dostępny cyfrowo, taki element, który będzie cyfrowo dostępny.

Zapisy o egzekwowaniu przepisów ustawy o dostępności cyfrowej zawierają istotne słabości. Przede wszystkim, jeżeli podmiot publiczny, pomimo wniosku, nie zapewni dostępności cyfrowej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub ich elementów, użytkownikowi służy jedynie skarga w trybie Działu VIII kpa. Należy więc umożliwić składanie skarg do Prezesa Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w sytuacji niezapewnienia dostępności cyfrowej (analogicznie jak w przypadku dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej – art. 30 w zw. z art. 32 ustawy o zapewnianiu dostępności¹⁶).

¹⁵ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, Dz. U. z 2019 r. poz. 848.

¹⁶ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1062.

Doprecyzowania wymaga art. 18 ust. 7¹⁷ poprzez zmianę sformułowania „W przypadku odmowy zapewnienia dostępności cyfrowej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub wskazanego elementu strony internetowej, lub aplikacji mobilnej ...” na „W przypadku niezapewnienia dostępności cyfrowej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub wskazanego elementu strony internetowej, lub aplikacji mobilnej ...”. Powinno być jasne, że skarga przysługuje także w sytuacji bierności podmiotu publicznego, czyli braku odpowiedzi na wniosek użytkownika o zapewnienie dostępności.

Zmiany wymaga również system kar zastosowany w ustawie o dostępności cyfrowej¹⁸. Zacząć należy od kryteriów nakładania kary. Pomijając kwestie związane z deklaracją dostępności i Biuletynem Informacji publicznej, kryterium tym jest brak poprawy dostępności cyfrowej strony internetowej lub aplikacji mobilnej w trzech kolejnych monitorowaniach oraz stwierdzenie rosnącej liczby uzasadnionych skarg na odmowę zapewnienia dostępności (art. 19 ust. 2). Biorąc pod uwagę fakt, że monitorowania na początku 2021 r. objęły 50 stron internetowych, a pod koniec 2021 r. 75 stron internetowych, kumulatywne spełnienie kryteriów wymierzenia kary w odniesieniu do danej strony internetowej może nastąpić dopiero po 3 latach, a w odniesieniu do niektórych stron (funkcjonuje prawie 70 tys. stron internetowych podmiotów publicznych), może nigdy nie wystąpić. Strony intranetowe i ekstranetowe nie są poddawane obecnie monitoringowi więc również w tym przypadku przesłanka wymierzenia kary się nie ziści. Zmiana powinna polegać na przyznaniu organowi wymierzającemu karę większej swobody w ocenie czy niezapewnianie dostępności cyfrowej kwalifikuje się do wymierzenia kary. W tym celu powinna być wprowadzona do przepisów procedura kontrolna, która posłuży przeprowadzeniu odpowiedniego postępowania dowodowego w odniesieniu do danego systemu informatycznego. Organ powinien mieć możliwość swobodnej oceny w zakresie podjęcia kontroli jak również nałożenia kary, dlatego postępowanie w obydwu tych przypadkach powinno być prowadzone z urzędu. Istotne jest również wskazanie odpowiedniego organu kontrolnego.

Gruntownej zmiany wymaga również przepis o wysokości kary. Obecnie może ona wynieść do 10 tys. zł (art. 19 ust. 5 ustawy o dostępności cyfrowej). Wysokość ta powinna zostać określona w znacznie wyższej wysokości. W przypadku dużych podmiotów, np. miast, których budżety są liczone w miliardach złotych, kary powinny być znacznie większe, np. do dwudziestokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Zarówno Konwencja (art. 4 ust. 3) jak i dyrektywa w sprawie dostępności cyfrowej (motyw 49), wskazują na potrzebę prowadzenia konsultacji w zakresie m.in. dostępności. Powinna więc zostać ustanowiona w przepisach procedura konsultacji z osobami ze szczególnymi potrzebami,

¹⁷ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, Dz. U. z 2019 r. poz. 848.

¹⁸ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, Dz. U. z 2019 r. poz. 848.

organizacjami tych osób, partnerami społecznymi (przedstawiciele pracodawców, związków zawodowych), podmiotami tworzącymi dostępne strony internetowe lub aplikacje mobilne oraz innymi zainteresowanymi osobami. Zgodnie z motywem 49 wspomnianej dyrektywy, konsultacje powinny się odbywać regularnie. Warto, aby procedura obejmowała możliwość zgłaszania uwag na bieżąco. Ponadto każdy ze wspomnianych podmiotów powinien mieć możliwość zgłaszania uwag i propozycji w zakresie poprawy dostępności cyfrowej i przeprowadzania kontroli w tym zakresie. W podobny sposób powinny zostać poszerzone przepisy ustawy o zapewnianiu dostępności. Obecnie przewidują one jedynie określony udział organizacji pozarządowych w takich konsultacjach (art. 13, Rada Dostępności).

Konwencja wskazuje również na obowiązek zapewnienia dostępności systemów powiadamiania alarmowego (art. 9 ust. 1 lit. b). Obowiązek zapewnienia ich dostępności wynika z dyrektywy w sprawie dostępności produktów i usług. Wskazuje ona na potrzebę zapewnienia połączeń telefonicznych, SMS oraz video-tekstowych do centrów powiadamiania alarmowego (motyw 28). Implementacja tej dyrektywy powinna nastąpić do 28 czerwca 2022 r. z mocą obowiązującą od 28 czerwca 2025 r. Obecna ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego uwzględnia dwa kanały komunikacji, to znaczy połączenie telefoniczne i wiadomość SMS¹⁹. Należy więc postulować, aby ustawa implementacyjna wprowadziła trzeci kanał tzn. połączenia wideo-tekstowe.

Projektowane zmiany wiążą się z koniecznością zapewnienia istotnych środków w celu ich wdrożenia. Niemniej, brak realizacji powyższych postulatów może wiązać się z odpowiedzialnością odszkodowawczą m.in. z tytułu braku implementacji dyrektywy o dostępności cyfrowej.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego,
- budżety podmiotów leczniczych,
- budżety podmiotów publicznych,
- podmioty prywatne.

¹⁹ Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 268.

10.Artykuł 10.

Brak rekomendacji zmian w tym zakresie.

11. Artykuł 11.

11.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

11.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

11.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/wprowadzać do innych ustaw

- Rozszerzenie kręgu podmiotów uprawnionych na podstawie art. 21b ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym do składania wniosku do wykazu szczególnych form udzielania pomocy dla lokalnej społeczności organizacje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami i innych grup osób ze szczególnymi potrzebami.
- Wprowadzenie do art. 93 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska wymogu powiadamiania przez wojewódzkie centra zarządzania kryzysowego o ryzyku wystąpienia przekroczenia poziomu alarmowego, informowania, dopuszczalnego lub docelowego substancji w powietrzu oraz o wystąpieniu przekroczenia poziomu alarmowego, informowania, dopuszczalnego lub docelowego substancji w powietrzu w tłumaczeniu na język migowy.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

12. Artykuł 12.

12.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

12.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Wprowadzenie elementów wspieranego podejmowania decyzji.

Wprowadzenie w ramach ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami rekomendowanych powyżej elementów systemu wspieranego podejmowania decyzji w postaci pełnomocnictwa oraz asysty prawnej. Nowe instrumenty prawne powinny być zgodne z celami i zasadami ogólnymi Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz odpowiadać warunkom wskazanym przez Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami w Komentarzu ogólnym do art. 12²⁰. Jako podstawowe założenia systemu wspieranego podejmowania decyzji przyjąć należy:

- zapewnienie osobie z niepełnosprawnością możliwości podejmowania decyzji w najszerszym możliwym dla niej zakresie,
- zapewnienie faktycznego wsparcia osoby z niepełnosprawnością w podejmowaniu decyzji, realizowanego w zakresie potrzebnym do jej podjęcia,
- zapewnienie możliwości reprezentacji danej osoby w sytuacjach, w których nie ma ona możliwości samodzielnego działania, bez pozbawiania jej zdolności do czynności prawnych,
- zapewnienie możliwości odwołania przez osobę reprezentowaną decyzji pełnomocnika oraz możliwości zwrócenia się przez pełnomocnika o sprawdzenie w szybkiej procedurze sądowej, czy oświadczenie osoby zostało złożone bez wady oświadczenia woli (konieczność przyjęcia odpowiedniej regulacji, możliwy do rozważenia tryb przedsądowy).

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

²⁰ Warunki te zostały szczegółowo opisane w części: „kierunki i propozycje zmian” w ślad za Komentarzem ogólnym do art. 12, pkt 25.

12.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Do czasu zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia wskazane jest rozważenie wprowadzenia zmian do niektórych ustaw regulujących kwestie oświadczeń woli osób z niepełnosprawnościami tak, aby przepisy te umożliwiały korzystanie z nowych elementów systemu wspieranego podejmowania decyzji. Aktem prawnym wymagającym zmian w pierwszej kolejności jest ustawa o zawodzie lekarza²¹ w zakresie, w jakim reguluje kwestie zgody osoby z niepełnosprawnościami na przeprowadzenie badania lub udzielenie innych świadczeń zdrowotnych. Nowe instytucje systemu wspieranego podejmowania decyzji powinny móc znaleźć zastosowanie w sytuacji, gdy zakwestionowana zostanie zdolność osoby z niepełnosprawnością do wyrażenia świadomej zgody na przeprowadzenie świadczeń medycznych. Przepisy te powinny zostać wprowadzone niezależnie od istniejących regulacji odnoszących się do osób ubezwłasnowolnionych.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

13. Artykuł 13.

13.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

13.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

13.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Racjonalne usprawnienia w procedurach sądowych.

W przepisach ustaw procesowych (Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego²², Kodeks postępowania administracyjnego²³ i Prawo o postępowaniu przed sądami

²¹ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, Dz. U. z 2021 r., poz. 790.

²² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2021 r., poz. 534.

²³ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. z 2021 r., poz. 735.

administracyjnymi²⁴) należy rozważyć wprowadzenie rozwiązań umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami efektywny dostęp do wymiaru sprawiedliwości, w szczególności:

- ograniczenie zakazu składania zeznań w charakterze świadka przez osoby z niepełnosprawnościami wyłącznie do sytuacji wyjątkowych;
- zwolnienie z obowiązku składania zeznań na piśmie osób, które mają trudności w posługiwaniu się tą formą komunikacji;
- utrzymanie możliwości prowadzenia zdalnych rozpraw w postępowaniu cywilnym i sądownoadministracyjnym z poszanowaniem zasady bezpośredniości.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

14. Artykuł 14.

14.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

14.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Wprowadzenie instytucji wsparcia w środowisku lokalnym dla osób z niepełnosprawnościami psychospołecznymi. Opracowanie na poziomie ustawowym narzędzi wypracowanych w ramach pilotażowego programu centrów zdrowia psychicznego w postaci centrów zdrowia psychicznego oraz rozwiązań dodatkowych, stanowiących wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami psychospołecznymi w środowisku lokalnym m. in. hostel dla osób z zaburzeniami psychicznymi, punkt zgłoszeniowo-koordynacyjny, koordynatorzy opieki, asystenci zdrowienia oraz plan terapii i zdrowienia.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- Narodowy Fundusz Zdrowia,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

²⁴ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz. U. z 2019 r., poz. 2325.

14.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

W zakresie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego²⁵:

- Uchylenie art. 29 u.o.z.p. wraz z dostosowaniem pozostałych przepisów ustawy do usunięcia wnioskowego trybu przymusowego umieszczania w szpitalu psychiatrycznym.
W przypadku, gdyby do uchylenia art. 29 u.o.z.p. nie doszło zasadnym byłoby zrealizowanie postulatów wprowadzenia unormowania postępowania wykonawczego prowadzonego przez sąd wobec osób, co do których orzeczono o umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym, bez ich zgody.
- Uchylenie art. 39 u.o.z.p. wraz z dostosowaniem pozostałych przepisów ustawy do usunięcia przymusowego trybu umieszczania w domu pomocy społecznej. W przypadku, gdyby do uchylenia art. 39 u.o.z.p. nie doszło zasadnym byłoby:
 - zrealizowanie postulatów wprowadzenia unormowania postępowania wykonawczego prowadzonego przez sąd wobec osób, co do których orzeczono o umieszczeniu w domu pomocy społecznej, bez ich zgody;
 - stworzenie mechanizmu okresowej oceny legalności pobytu osób z zaburzeniami psychicznymi w domach pomocy społecznej.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

15.Artykuł 15.

15.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

15.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

²⁵ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 685.

15.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

W ustawie o pomocy społecznej²⁶ zasadnym będzie:

- zmiana art. 55 ust. 2i przez nadanie mu brzmienia:
„Dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej prowadzi rejestr pisemnych ograniczeń, o których mowa w ust. 2b”;
- zmiana art. 57 ust. 4 przez nadanie mu brzmienia:
„Zezwolenie wydaje się po przeprowadzeniu wizytacji obiektu, w którym usytuowany jest dom pomocy społecznej oraz sprawdzeniu regulaminu domu pomocy społecznej pod względem zgodności z prawem oraz w zakresie przestrzegania praw i wolności wyrażonych w Konstytucji RP oraz aktach prawa międzynarodowego”.

W zakresie Kodeksu karnego wykonawczego²⁷:

- nadanie art. 110 § 5 następującego brzmienia:
„Nie mniej niż 2 % cel w zakładzie karnym lub areszcie śledczym oraz wszystkie pomieszczenia szczególne, takie jak cele monitorowane, izolacyjne i transportowe dostosowuje się do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami”;
- oznaczenie dotychczasowego art. 110 § 5 jako art. 110 § 6;
- umożliwienie umieszczenia tymczasowo aresztowanej osoby z niepełnosprawnością wynikającą m.in. z ciężkiej choroby somatycznej, w szpitalu lub też w innej placówce zdrowia poza systemem więziennictwa. Powołanie do życia specjalnie zabezpieczonej placówki medycznej.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

16.Artykuł 16.

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

²⁶ Ustawa o pomocy społecznej, t.j. Dz. U. 2021 poz. 2268.

²⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, t.j. Dz. U. 2021 poz. 53.

17. Artykuł 17.

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

18. Artykuł 18.

18.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

18.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

18.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/wprowadzać do innych ustaw

- W ustawie z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych – zapewnienie wszystkim osobom, w przypadku niemożności osobistego odebrania dowodu osobistego z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody, możliwości korzystania z alternatywnej formy odbioru dokumentu.
- W ramach przeprowadzanych prac nowelizacyjnych, wraz z rozszerzeniem katalogu wsparcia kierowanego do osób z niepełnosprawnościami będących obywatelami polskimi, należy rozważyć opcję umożliwienia korzystania z nich przez cudzoziemców będących osobami wymagającymi szczególnego traktowania wg ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (np. możliwość korzystania z wypożyczalni sprzętu ortopedycznego, asystencji osobistej, edukacji włączającej).

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

19.Artykuł 19.

19.1. Asystencja osobista (wraz z usługami opiekuńczymi, specjalistycznymi usługami opiekuńczymi, wsparciem wytchnieniowym)

19.1.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

19.1.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

- uregulowanie kwestii wzajemnej relacji asystencji osobistej i świadczeń pieniężnych dla osób wspierających przez wdrożenie metody „suwaka” określającej proporcje między przyznanymi środkami na asystencję a pobieranymi świadczeniami regulowaną przy udziale osób z niepełnosprawnościami a także osób je wspierających; proporcja ta powinna mieć możliwość okresowej ewaluacji i zmiany w przypadku potrzeby²⁸,
- umocowanie/ulokowanie asystencji osobistej (z włączonymi do asystencji usługami opiekuńczymi i wsparciem wytchnieniowym) wśród pozostałych usług wspierających świadczonych w środowiskach lokalnych,
- zasady przyznawania wsparcia asystenckiego,
- zagwarantowanie, że skorzystanie z tej formy wsparcia przez okres dłuższy niż 5 dni nie wpłynie na ciągłość korzystania ze świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami i osób ich wspierających,
- zasady i procedury finansowania bezpośredniego w formie budżetu osobistego,
- docelowo – jako instrument dystrybucji i zarządzania środkami: budżet osobisty,
- minimalny standard świadczenia usługi asystenckiej, w tym zarządzania usługą, zatrudniania asystentów osobistych, zlecenia realizacji usług przez podmioty samorządowe i podmioty ekonomii społecznej, ewaluacja
- zasady świadczenia usług asystencji osobistej w systemie edukacji, w tym również w uczelniach.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- przekierowanie części środków finansowych, przeznaczanych obecnie na usługi opiekuńcze.

²⁸ Ponieważ w Kancelarii Prezydent RP toczą się nad stworzeniem odrębnej ustawy o asystencji osobistej, nie można wykluczyć, że usługa będzie ta poza ustawą o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.

19.1.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

- ustawa o pomocy społecznej – regulacje o usługach opiekuńczych, w tym odstąpienie od odpłatności za usługi opiekuńcze (art. 50)²⁹,
- ustawa o świadczeniach rodzinnych – uwzględnienie możliwości skorzystania ze wsparcia wychowawczego bez odbierania lub zawieszania świadczenia pielęgnacyjnego (art. 17).

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

Wdrożenie działań spowoduje przekierowanie obecnych środków przeznaczanych na usługi opiekuńcze na rzecz finansowania asystencji osobistej oraz wykorzystanie środków z Funduszu Solidarnościowego na działania systemowe, a nie projektowe. Konieczne jest dokonanie analizy w zakresie powiązania asystencji osobistej ze świadczeniami dla osób wspierających, a także zwiększenie finansowania.

19.2. Mieszkalnictwo

19.2.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

19.2.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Ustalenie zasad świadczenia wsparcia pomocniczego w mieszkaniach wspomaganych, będącego uzupełnieniem dla korzystania przez każdego mieszkańca z asystencji osobistej na zasadach ogólnych.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

19.2.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Ustawa o pomocy społecznej – uchylenie przepisów prawnych dopuszczających umieszczanie osób z niepełnosprawnościami w instytucjach z powodu niepełnosprawności psychospołecznej,

²⁹ W sytuacjach, gdy nie zostaną włączone do asystencji osobistej.

wprowadzenie postanowień wzmacniających ochronę wolności osobistych oraz procedury skargowe i niezależne monitorowanie przestrzegania praw mieszkańców DPS, opisane szczegółowo w części dotyczącej art. 15.

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego – dodanie przepisów regulujących mieszkalnictwo wspomagane, funkcjonujące w oparciu o umowę najmu, z odesłaniem do innych ustaw określających zasady wsparcia w mieszkaniu wspomaganym, w tym ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami i ustawy o pomocy społecznej (wraz ze stosownymi zmianami w art. 53 tej ustawy, zastępującymi mieszkalnictwo chronione wspierane wsparciem w mieszkaniach wspomaganych, działających na podstawie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego)³⁰.

Koszty tych działań będą związane z utworzeniem bazy lokalowej do prowadzenia mieszkalnictwa wspomaganego, a także zapewnieniem wsparcia pomocniczego.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

19.3. Budżet osobisty

19.3.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

19.3.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

- Umocowanie IPW – na poziomie lokalnych społeczności.
- Zasady przyznawania IPW.
- Finansowanie IPW.
- Konstrukcja IPW (w tym sposoby zarządzania środkami, mechanizmy płatnicze, raportowanie, ewaluacja).
- Zasada konstruowania i rozbudowywania listy usług/zakupów towarów.
- Regulacja zasad świadczenia usług (minimalne wymagania dla podmiotów świadczących usługi).

³⁰ Alternatywnym rozwiązaniem jest przyjęcie osobnej ustawy o mieszkalnictwie wspomaganym.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- przekierowanie części środków finansowych, przeznaczanych obecnie na usługi opiekuńcze.

19.3.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Ustawa o pomocy społecznej – w przypadku finansowania usług opiekuńczych i specjalnych usług opiekuńczych w ramach IPW.

Rekomendowane źródło finansowania:

- przekierowanie części środków finansowych, przeznaczanych obecnie na usługi opiekuńcze.

Koszty przedmiotowych działań będą związane z wprowadzeniem Indywidualnych Pakietów Wsparcia, należy jednak zaznaczyć, że do tego mechanizmu zostaną również przekierowane środki przeznaczone obecnie na wsparcie osób z niepełnosprawnościami, dystrybuowane w inny sposób, przeznaczone obecnie np. na usługi opiekuńcze, dofinansowania na podstawie ustawy o rehabilitacji (...) przyznawane ze środków PFRON.

19.4. Ośrodki interwencji kryzysowej

19.4.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

19.4.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Należy wprowadzić rozwiązania, dzięki którym ośrodki interwencji kryzysowej zapewnią asystencję osobistą (wsparcie wytchnieniowe), w sytuacjach, w których wystąpiła nagła potrzeba zastąpienia osoby stale wspierającej (np. w przypadku jej hospitalizacji).

Wprowadzając systemową usługę asystencji osobistej (wsparcia wytchnieniowego), należy zapewnić możliwość korzystania z niej w mieszkaniach interwencyjnych.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

19.4.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Konieczna jest nowelizacja art. 47 ustawy o pomocy społecznej zapewniająca dostępność ośrodków interwencji kryzysowej dla osób z niepełnosprawnościami. Powinna ona nakładać na te ośrodki obowiązek zapewniania tłumacza języka migowego oraz możliwości porozumienia się przy pomocy komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC). Przepis ten też trzeba uzupełnić o regulację zapewniającą publikowanie przez każdy ośrodek interwencji kryzysowej informacji o swojej działalności w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, filmu nagranych w PJM oraz informacji przygotowanej w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (ETR).

Kolejnym elementem tej nowelizacji powinno być wprowadzenie regulacji zapewniającej dostępność mieszkań interwencyjnych.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

19.5. Relacja bezdomność – niepełnosprawność

W działaniach na rzecz osób w kryzysie bezdomności należy uwzględniać aspekt niepełnosprawności. Należy zapewnić standard dostępności i odpowiedniego wsparcia udzielanego w schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. Musi się on odnosić zarówno do dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, jak i do odpowiedniej jakości usług skierowanych do osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym osób z problemami zdrowia psychicznego.

Konieczne jest uwzględnianie aspektu niepełnosprawności w programach wychodzenia z bezdomności.

Niezmiernie ważne jest stworzenie programu zapewniającego osobom z niepełnosprawnościami możliwość uzyskania tanich i dostępnych lokali komunalnych i socjalnych.

Niezbędne jest przyjęcie regulacji w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego jak i treningowego uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami w kryzysie bezdomności.

Działanie będzie powodowało konieczność zagwarantowania środków w celu wsparcia osób z niepełnosprawnościami w kryzysie bezdomności.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

19.6. Kręgi wsparcia

19.6.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Zasady organizacji kręgów wsparcia na poziomie lokalnym, w szczególności: finansowanie, organizacja kręgów (rola samorządu, wprowadzenie animatorów lokalnych), łączenie usług w ramach kręgów wsparcia.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

19.6.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób

z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – centra usług społecznych jako jeden z wariantów w organizacji kręgów wsparcia.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

19.7. Fundusze powiernicze

Wdrożenie specjalnych funduszy powierniczych jako instrumentu służącego zaspokajaniu potrzeb osoby z niepełnosprawnością, chroniących jej majątek oraz wspierający zarządzanie tym majątkiem.

19.7.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

19.7.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami³¹

- ogólne zasady organizacji i zarządzania specjalnymi funduszami powierniczymi, w tym mechanizmy zabezpieczające majątek przed jego utratą, czy nieuzasadnionym zmniejszeniem,
- powiązania i zależności pomiędzy specjalnymi funduszami powierniczymi a innymi instrumentami wsparcia, w szczególności budżetem osobistym, asystenturą prawną i systemem świadczeń.

Rekomendowane źródło finansowania:

- środki prywatne.

20. Artykuł 20.

20.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

20.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zawierać następujące elementy wynikające z pełnej realizacji art. 20 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych:

- Uregulowanie kwestii dofinansowania do zakupu sprzętu ułatwiającego poruszanie się.
- Uregulowanie kwestii wsparcia dostępu do nowoczesnych produktów i technologii poprawiających mobilność.
- Wprowadzenie finansowania szkoleń dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie samodzielnego poruszania się.
- Wprowadzenie rozwiązań i instrumentów szkoleniowych dla kadry wspierającej osoby z niepełnosprawnościami.

Rekomendowane źródła finansowania:

- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

³¹ Ze względu na wagę i specyfikę problemu oraz możliwość zastosowania instrumentu funduszu powierniczych również dla zabezpieczenia majątku innych niż osoby z niepełnosprawnościami grup społecznych docelowo powinna powstać odrębna ustawa o funduszach powierniczych.

20.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób

z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw:

- Zmianie powinien ulec art. 56 ust. 7 ustawy o kierujących pojazdami³². W niniejszej regulacji należy zagwarantować osobie z niepełnosprawnością słuchu możliwość podejścia do egzaminu na prawo jazdy również w części teoretycznej, przy pomocy tłumacza języka migowego lub systemu językowo-migowego.
- W powyższej ustawie³³, art. 3 ust. 3a powinien również umożliwić osobom z niepełnosprawnością słuchu otrzymanie prawa jazdy kategorii D1, D.
- Należy zagwarantować osobie z niepełnosprawnością możliwość ubiegania się do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie o dofinansowanie wynoszące 80% kwoty na sprzęt wspomagający poruszanie się dla osoby z niepełnosprawnością, jak również dofinansowanie wyposażenia i dostosowania auta osoby z niepełnosprawnością³⁴.
- Należy ujednoczyć problem parkowania na „kopertach” w strefach płatnego parkowania we wszystkich gminach w Polsce – w kierunku bezpłatnego postoju z kartą parkingową.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

21. Artykuł 21.

21.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

21.1.1. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób

z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

W ustawie o zapewnianiu dostępności należy poszerzyć zakres podmiotów zobowiązanych do zapewniania dostępności informacyjno-komunikacyjnej (art. 3).³⁵ W katalogu tym należy umieścić podmioty lecznicze (niezależnie czy są to podmioty publiczne czy prywatne), banki, podmioty ubezpieczeniowe, inwestycyjne, pocztowe, zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacyjne,

³² Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1212.

³³ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1212.

³⁴ Do czasu włączenia do Indywidualnego Pakietu Wsparcia.

³⁵ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1062.

dostawców energii elektrycznej oraz gazu i innych paliw, przynajmniej w zakresie obsługi konsumentów a także przewoźników.

Z „Założeń do projektów ustaw dla nowego systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami 3.0” wynika ponadto postulat wprowadzenia dla operatorów usług telefonicznych obowiązku świadczenia ogólnopolskiej usługi Video Relay Service (VRS), tak zwanego centrum pośredniczącego/ tłumaczeniowego. Ma ono, za pomocą wideotelefonów lub komunikatorów internetowych, pośredniczyć w komunikacji, na przykład w załatwianiu spraw w urzędach, u lekarza, pomocy społecznej, sprawach mieszkaniowych, dotyczących zatrudnienia, osobistych itp. Odpłatność powinna być taka, jak za zwykłe połączenie telefoniczne.³⁶

- Należy uzupełnić Ustawę o języku migowym i innych środkach komunikowania się³⁷ o zapisy dotyczące wspomagających i alternatywnych metod komunikowania się (AAC), w szczególności: 1. Uwzględnić wspomagające i alternatywne metody komunikacji (AAC) obok wymienionych już w tekście sposobów komunikacji (PJM, SJM, SKOGN), 2. uwzględnić użytkowników AAC jako potencjalnych świadczeniobiorców usług tłumacza, analogiczne do tłumacza-przewodnika, a także nie pomijać AAC w odniesieniu do szkoleń i rejestru tłumaczy. 3. Zobowiązać podmioty przez które przepisy ustawy są realizowane (art.6) do umieszczania informacji w tekście łatwym do czytania ETR.
- Konieczne jest zdefiniowanie szczególnych potrzeb w komunikowaniu się, alternatywnych metod komunikowania się, tekstu łatwego do czytania i rozumienia (ETR) oraz wprowadzenie certyfikatów dla osób tworzących teksty w ETR a także standardów tworzenia tych tekstów.

Należy zagwarantować prawidłowe rozpoznanie i orzekanie specjalnych potrzeb w komunikowaniu się na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami w tym zakresie oraz wprowadzić obowiązek rekomendowania zastosowania AAC w przypadku wszystkich osób z ograniczeniami w tym zakresie (bez względu na wiek) na przykład w oparciu o koncepcję ICF. W zespołach orzecznich powinien znajdować się logopeda wykształcony w zakresie szczególnych potrzeb w komunikowaniu się i AAC. Należy ponadto określić i zatwierdzić narzędzia oceny umiejętności komunikowania się przeznaczone do wykorzystania podczas orzekania o niepełnosprawności. Istnieje również potrzeba przeszkolenia zespołów orzekających w zakresie szczególnych potrzeb w komunikowaniu się oraz w zakresie możliwości i konieczności ich kompensowania poprzez usługi i narzędzia AAC.³⁸

³⁶ Zob. „Założenia do projektów ustaw dla nowego systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami 3.0” <http://konwencja.org/>; dostęp 8 grudnia 2021 r.

³⁷ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r o języku migowym i innych środkach komunikowania się, t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1824.

³⁸ A.Smyczek, *Analiza krajowych oraz zagranicznych rozwiązań prawnych i wykonawczych w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej dla osób z niepełnosprawnościami, w oparciu o kryteria trafności, skuteczności i efektywności, w tym w sferze mającej skutki prawne*, Kraków 2021, s. 17.

- Należy przeprowadzić badania będące rozpoznaniem zasobów, tj. zidentyfikować placówki publiczne i niepubliczne podległe wszystkim resortom, gdzie usługi AAC są prowadzone.³⁹ Istnieje też potrzeba uregulowania ścieżki rozwoju kadry niezbędnej do świadczenia usług na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami w komunikowaniu się na różnych poziomach systemu. Działania te powinny polegać, w szczególności, na Opracowaniu bazowych materiałów instruktażowych do zastosowań akademickich i szkoleniowych, włączeniu tematyki szczególnych potrzeb w komunikowaniu się i AAC do wszystkich studiów nauczycielskich, psychologicznych, fizjoterapeutycznych, dla pracowników socjalnych, asystentów osób z niepełnosprawnością.⁴⁰
- Należy zreformować proces finansowania sprzętu AAC, to znaczy:
 1. Określić zasady rekomendacji i refundacji sprzętu AAC;
 2. Powierzyć proces rekomendacji i zlecenia finansowania sprzętu AAC/AT przeszkolonym profesjonalistom;
 3. Wspierać tworzenie zasobów sprzętu do testowania w specjalistycznych placówkach edukacyjnych;
 4. Zlecać i organizować testowanie urządzeń pochodzących z zasobów specjalistycznych placówek lub wypożyczalni przed docelowym zakupem/finansowaniem;
 5. Tworzyć biblioteki/banki sprzętu AAC/AT jako zasób dla systemu usług AAC, w szczególności w regionalnych centrach AAC;
 6. Rozważyć odzyskiwanie sprzętu już niepotrzebnego, do ponownego zastosowania;
 7. Zbudować i stosować standard usług towarzyszących finansowaniu sprzętu, w szczególności: instalacji, montażu, technicznego instruktażu, personalizacji urządzenia oraz cyklu zajęć/ wizyt adaptacyjnych oraz serwisu technicznego i merytorycznego. Dostosować finansowanie urządzeń i usług AAC/AT do zreformowanej koncepcji usług.
- Należy zagwarantować dostępność komunikacyjną usług medycznych poprzez: edukację lekarzy, pielęgniarek i innych służb medycznych w obszarze komunikacji z każdym pacjentem, w tym osób ze szczególnymi potrzebami w komunikowaniu się.
- Należy upowszechnić uniwersalne narzędzia AAC oparte o znaki graficzne oraz pismo/wyrazy, do komunikacji z pacjentami ze szczególnymi potrzebami w komunikowaniu się.⁴¹

³⁹ A. Smyczek, *Analiza krajowych oraz zagranicznych rozwiązań prawnych i wykonawczych w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej dla osób z niepełnosprawnościami, w oparciu o kryteria trafności, skuteczności i efektywności, w tym w sferze mającej skutki prawne*, Kraków 2021, s. 23.

⁴⁰ Tamże, s. 25.

⁴¹ Tamże, s. 39.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego,
- budżety podmiotów publicznych,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- Narodowy Fundusz Zdrowia,
- podmioty prywatne.

22. Artykuł 22.

22.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w stosunku do treści ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.

22.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

W ustawie o pomocy społecznej powinna zostać uregulowana także instytucja Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej (wymagania, powoływanie, status, kompetencje).

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa.

23. Artykuł 23.

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

24. Artykuł 24.

24.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

24.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Postulat pierwszeństwa edukacji włączającej nad specjalną.

Ścieżka wychodzenia ze szkolnictwa specjalnego do ogólnego.

Wprowadzenie mechanizmu gwarantującego wdrażanie dostępności i racjonalnych usprawnień w placówkach edukacyjnych wszystkich szczebli wraz ze wskazaniem podmiotu/jednostki odpowiedzialnej za dostępność danej placówki.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

24.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Wprowadzenie trenera pracy do ustawy Prawo Oświatowe.

Uregulowanie możliwości pracy „nauczyciela wspierającego” na rzecz uczniów ze wszystkimi niepełnosprawnościami – Karta nauczyciela.

Uregulowanie wsparcia uczniów z niepełnosprawnościami w szkolnictwie branżowym (w tym praktyk oraz wsparcia absolwentów) – Ustawa Prawo oświatowe.

Wyłączenie szkół branżowych ze szkolnictwa specjalnego (w szczególności specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych) – ustawa Prawo oświatowe.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce:

- zastąpienie określenia „stwarzanie” (art. 11, ust. 1, pkt 6) określeniem „zapewnianie”, tak jak ma to miejsce w art. 365, pkt 6 ww. ustawy mówiącym o dotacji/funduszu,
- wprowadzenie mechanizmu finansowania działań dostępnościowych, który zapewni trwałość rozwiązań i usług wypracowanych w ramach konkursu „Dostępna uczelnia” ,
- umożliwienie doktorantowi zawieszenia kształcenia (wzięcia urlopu) ze względu na stan zdrowia,

- umożliwienie studentowi wymagającemu całodobowego wsparcia zakwaterowania w domu studenckich razem z asystentem osobistym.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego,
- środki finansowe uczelni wyższych.

25. Artykuł 25.

25.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

25.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

25.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

W ustawie o języku migowym i innych środkach porozumiewania się⁴²:

- ujęcie podmiotów leczniczych jako kategorii podmiotów zobowiązanych na mocy tej ustawy.

W ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami⁴³:

- wprowadzenie przepisu upoważniającego do wydania rozporządzenia, w którym zostanie uregulowany zestaw minimalnych standardów dostępności architektonicznej, cyfrowej, komunikacyjno-informacyjnej dla wszystkich podmiotów leczniczych, niezależnie od tego, czy mają charakter publiczny, czy prywatny⁴⁴.

W ustawie o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta⁴⁵:

⁴² Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1824.

⁴³ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1062.

⁴⁴ Raport RPO, *Dostępność usług opieki zdrowotnej dla osób z niepełnosprawnościami – analiza i zalecenia*, red. A. Mikołajczyk, Warszawa 2020, s. 54-55.

⁴⁵ Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta z 6 listopada 2008 r., t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 849.

- opracowanie procedury skargowej na niezrealizowanie świadczeń leczniczych lub medycznych ze względu na brak dostępności podmiotu leczniczego;
- dostosowanie przepisów dotyczących wyrażania zgody na badanie, na czynności lecznicze, na zabieg operacyjny, na zastosowanie metod leczenia lub diagnostyki stwarzającej podwyższone ryzyko dla pacjenta do systemu wspieranego podejmowania decyzji uregulowanego w ustawie o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.

W ustawie Prawo farmaceutyczne⁴⁶

- regulacja art. 97 powinna ulec uzupełnieniu przez wprowadzenie wymogu dostępności dla osób z niepełnosprawnościami wejścia do budynku, w którym znajduje się jest lokal apteki oraz dostępności wejścia do samej apteki.

W ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej⁴⁷:

- wprowadzenie regulacji wyodrębniającej obszar ubezpieczeń o charakterze zdrowotnym, i ustanowienie przepisów antydyskryminacyjnych zapobiegających wykluczeniu lub ograniczeniu w możliwości korzystania z prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych (pakietów medycznych) przez osoby z niepełnosprawnościami.

W ustawie z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych⁴⁸:

- zmiana regulacji art. 9a do 9f poprzez wprowadzenie wymogu dostępności ostrzeżeń na produktach tytoniowych i innych szkodliwych dla zdrowia.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego,
- podmioty prywatne.

⁴⁶ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1977.

⁴⁷ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1130.

⁴⁸ Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 276.

26. Artykuł 26.

26.1. Problematyka Środowiskowych Domów Samopomocy i klubów samopomocy, zajęć klubowych i Programu „Rehabilitacja 25+”.

26.1.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

26.1.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami lub zmieniać w innych ustawach

Na tym etapie prac nie jest możliwe rozstrzygnięcie czy postanowienie dotyczące ŚDS powinny znaleźć się w ustawie o wyrównywaniu szans czy też pozostać w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁴⁹. Niezależnie od ostatecznego rozstrzygnięcia w tym zakresie istnieje potrzeba zmian na poziomie rozporządzenia regulującego w szczególności zasady pracy ŚDS. Rozporządzenia powinno regulować pracę SDS w taki sposób, by możliwa była maksymalna indywidualizacja wsparcia i taki sposób działania, który zapewni faktyczną odpowiedź na potrzeby, w tym także potrzeby osób wymagających szczególnie intensywnego wsparcia.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

26.2. Rehabilitacja lecznicza i turnus rehabilitacyjny

26.2.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

26.2.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnościami

- Należy zapewnić szkolenie dla pracowników ochrony zdrowia z zakresu komunikacji i z zakresu szczególnych potrzeb specyficznych dla grup osób z niepełnosprawnościami.
- Należy wyznaczyć organ kontrolujący efektywność i koordynację procesów rehabilitacji leczniczej niezależnie od sposobu finansowania.
- Należy stworzyć platformę do wymiany informacji między placówkami udzielającymi świadczeń rehabilitacyjnych.

⁴⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. z 2021 r. poz. 2268.

- Należy wprowadzić obowiązek informowania osób na wczesnym etapie doświadczania niepełnosprawności lub ich osoby wspierające o przysługującym im prawach i możliwościach finansowania rehabilitacji i turnusów.
- W części ustawy dotyczącej turnusów rehabilitacyjnych:
 - zniesienie kryterium dochodowego i podwyższenie kwoty dofinansowania do 60% przeciętnego wynagrodzenia dla osób z niepełnosprawnościami oraz 40% dla osób wspierających,
 - dołączenie siódmego rodzaju turnusu rehabilitacyjnego o roboczej nazwie rehabilitacyjno-wytchnieniowy,
 - zapewnienie urlopu rehabilitacyjnego dla opiekunów dzieci poniżej 12. roku życia, pracujących – wstępnie 14 dni.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- Narodowy Fundusz Zdrowia,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

26.2.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Do ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych Dz. U. z 2021 r. Poz. 523 – znieść limity na wyroby niezbędne do funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością. Wyroby niezbędne do funkcjonowania może wyznaczyć lekarz specjalista lub zostać określone podczas orzekania o stopniu niepełnosprawności.

Do ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, stworzenie obowiązku udzielania świadczeń rehabilitacji leczniczej na wczesnych etapach niepełnosprawności i włączenie do każdego cyklu rehabilitacji osoby z niepełnosprawnością, obowiązku 1 jednostki edukacji zdrowotnej, a co za tym idzie wprowadzenie takiej usługi do koszyka świadczeń gwarantowanych.

Do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce albo ustaw wszystkich zawodów medycznych, dołączenie obowiązku ujęcia w programie nauczania problematyki zjawiska niepełnosprawności, ujętego w rekomendacjach powyżej.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- Narodowy Fundusz Zdrowia,
- środki finansowe uczelni wyższych.

27. Artykuł 27.

27.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

27.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

27.1.1.1. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Należy przeprowadzić następujące działania:

- Zmianę struktury i sposoby funkcjonowania rynku chronionego – rynek ten obsługiwany byłby jedynie przez podmioty sektora publicznego i sektora non-profit.
- Zmniejszenie wskaźnika 6% zatrudnionych osób z niepełnosprawnościami na niższy przy jednoczesnym podwyższeniu wysokości wpłat na PFRON w sytuacji nieosiągnięcia wskaźnika (konieczne symulacje wpływu zmian na budżet PFRON⁵⁰).
- Zmianę systemu dofinansowań dla pracodawców i powiązanie mechanizmu dofinansowania z mechanizmem racjonalnych usprawnień (pieniądze faktycznie powiązane ze zwiększonymi kosztami zatrudnienia i utrzymania w zatrudnieniu pracownika z niepełnosprawnością, jednakże ich wysokość uzależniona od indywidualnych możliwości i potrzeb pracownika – powiązanie z systemem orzecznictwa przy jednoczesnej indywidualizacji wsparcia).
- Wzmocnienie mechanizmu racjonalnych usprawnień w pracy, w tym min. uregulowanie prawne sytuacji asystentów, potraktowanie kwestii ustalenia liczby godzin pracy jako elementu racjonalnych usprawnień.
- Zapewnienie większego dostępu osób z niepełnosprawnościami do instrumentów aktywnych polityk rynku pracy.

⁵⁰ Lub, po zmianach, połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

- Systemowe uregulowanie zatrudnienia wspomaganego.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- podmioty prywatne.

28. Artykuł 28.

28.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

28.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

W związku z przyjęciem następujących założeń:

- ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami ma uregulować kompleksowo kwestię asystencji osobistej, do której miałyby być włączone usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, a także wsparcie wytchnieniowe, co zostało opisane w rozdziale poświęconym art. 19 Konwencji;
- ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami ma uregulować kwestię wzajemnych relacji pomiędzy szeroko rozumianą asystencją osobistą, a świadczeniami dla osób udzielających wsparcia osobom z niepełnosprawnościami, w tym możliwość łączenia aktywności zawodowej z pobieranymi świadczeniami;

konieczna staje się kwestia uregulowania wzajemnej relacji asystencji osobistej i świadczeń pieniężnych dla osób wspierających. Postulowane jest przyjęcie metody „suwaka” (na zasadach wyboru) określającej proporcję między przyznanymi środkami na asystencję, a pobieranymi świadczeniami – regulowaną przy udziale osób z niepełnosprawnościami, a także osób je wspierających. Proporcja ta powinna mieć możliwość okresowej ewaluacji i zmiany w przypadku potrzeby, a także brać pod uwagę możliwość podjęcia aktywności zawodowej przez osoby wspierające.

Ostatecznie, kwestia w jaki sposób szeroko rozumiana asystencja osobista będzie wpływać na kształt świadczeń pieniężnych skierowanych dla osób wspierających na co dzień osoby z niepełnosprawnościami, zostanie sprecyzowana po przedstawieniu na dalszym etapie projektu

szczegółowych uregulowań dotyczących rozwiązań asystencji osobistej, o której mowa w rozdziale poświęconym art. 19 Konwencji.

Wprowadzenie stałego świadczenia kompensującego wyższe koszty funkcjonowania (niepełnosprawności) niezależnego od aktywności zawodowej. Konkretnie propozycje dotyczące świadczenia kompensacyjnego zostały przedstawione w opracowaniu „Założenia dla projektów ustaw dla Nowego Systemu Wsparcia osób z niepełnosprawnościami Wersja 3.0, po konsultacjach społecznych”⁵¹. Poniżej przedstawiam zaproponowane rozwiązania.

- Świadczenie nie ma służyć utrzymaniu się ani zastąpieniu przychodów z pracy, a jedynie pokryciu wyższych kosztów funkcjonowania, by sytuacja ekonomiczna danej osoby z niepełnosprawnością była analogiczna do sytuacji osoby pełnosprawnej (pracującej lub niepracującej).
- Obecnie system wspiera tylko osoby niepracujące uznane za niezdolne do pracy, koszty funkcjonowania związane z niepełnosprawnością (leki, sprzęt rehabilitacyjny, technologie wspierające, zakup usług na rynku komercyjnym) praktycznie nie są przesłanką do uprawnienia do renty (ani innego podobnego świadczenia).
- Zgodnie z powszechną w środowisku opinią Państwo powinno w pierwszej kolejności wspierać osoby w związku z ich niepełnosprawnością.
- Wysokość świadczenia kompensacyjnego z tytułu niepełnosprawności powinna być zależna od dodatkowych kosztów związanych z niepełnosprawnością (wyższych kosztów funkcjonowania) danej osoby z niepełnosprawnością.
- Wartość określana indywidualnie w procesie orzeczniczym.
- Świadczenie niezależne od aktywności zawodowej:
 - a. Uprawnienie i jego wysokość (zasadniczo) niezależne od podejmowania pracy.
 - b. Dostępne także dla osób bez historii pracy (które na przykład nabyły niepełnosprawność przed podjęciem pracy).
 - c. W ten sposób tworzy się przestrzeń dla motywacji do pracy, gdyż:
 - osoba z niepełnosprawnością nie musi już udowadniać, że jest niezdolna do pracy, by zdobyć uprawnienie do świadczenia,
 - uprawnienie nie jest odbierane przy podjęciu pracy.
- Świadczenie nieuwzględniane przy obliczaniu kryterium dochodowego w dostępie do świadczeń, na przykład w sytuacji ubóstwa – zgodnie z propozycją zmian w ustawie

⁵¹ Założenia dla projektów ustaw dla Nowego Systemu Wsparcia osób z niepełnosprawnościami Wersja 3.0, po konsultacjach społecznych, s. 10-12.

o pomocy społecznej rezygnacja z kryterium dochodowego w dostępie do wsparcia związanego z niepełnosprawnością, w tym usług społecznych (usługi społeczne są niezbędne z powodu niepełnosprawności – konieczne do habilitacji i rehabilitacji oraz włączenia w lokalną społeczność i społeczeństwo – a nie z powodu ubóstwa).

- Po wprowadzeniu tego świadczenia mogłyby zniknąć – oprócz dzisiejszych rent – niektóre z obecnych świadczeń, na przykład: ulga podatkowa w podatku dochodowym, dodatek pielęgnacyjny, zasiłek pielęgnacyjny.

Z perspektywy skutków finansowych powyższych rekomendacji, jednym z czynników relewantnych jest kwestia zastąpienia dotychczasowych świadczeń przez proponowane rozwiązanie w postaci świadczenia kompensacyjnego.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

28.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁵²:

- zmiana art. 8 – wprowadzając wyższe kryterium dochodowe dla osób z niepełnosprawnościami;
- zmiana art. 8 – dopisanie do katalogu świadczeń, które nie wpływają na kryterium dochodowe zasiłku pielęgnacyjnego i dodatku pielęgnacyjnego⁵³;
- zmiana art. 37 – podwyższając wysokość zasiłku stałego jeśli jest przyznawany osobie z niepełnosprawnościami;
- zmiana art. 50 – wykreślenie odpłatności za usługi opiekuńcze, a docelowo włączenie tej formy wsparcia do usług asystenckich, co zostało opisane w opracowaniu dotyczącym art. 19 Konwencji.

Ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych⁵⁴:

- zmiana art. 5 – wprowadzając znacznie wyższe kryterium dochodowe od którego zależy prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do niego w przypadku osób z niepełnosprawnościami;

⁵² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. z 2020 r. poz. 1876.

⁵³ W przypadku braku wcielenia w życie skutecznego instrumentu świadczenia kompensacyjnego, opisanego powyżej.

⁵⁴ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz. U. z 2020 r. poz. 111.

- zmiana art. 16 – znaczne podwyższenie zasiłku stałego lub przynajmniej wyrównanie jego wysokości do kwoty dodatku pielęgnacyjnego;
- zmiana art. 16 – wykreślenie jako przesłanki otrzymania zasiłku pielęgnacyjnego dla osoby posiadającej umiarkowany stopień – moment powstania niepełnosprawności przed ukończeniem 21 roku życia⁵⁵;
- zmiana art. 16a – 17 – wprowadzenie jednego świadczenia pielęgnacyjnego, które zastąpi specjalny zasiłek opiekuńczy i zasiłek dla opiekuna⁵⁶;
- zmiana art. 16a – 17 – wprowadzenie świadczenia wyrównawczego dla osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego dla wszystkich osób pobierających rentę lub emeryturę, w tym wypadku należałoby rozważyć nowelizację ustawy z dnia 29 października 2021 r. o świadczeniu wyrównawczym dla osób uprawnionych do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki;
- zmiana art. 17 – umożliwienie łączenia świadczenia pielęgnacyjnego z aktywnością zawodową;
- zmiana art. 17 – rozszerzenie kręgu osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego, w szczególności o osoby pozostające ze sobą w stałym pożyciu czy dalszych krewnych, mogłoby to nastąpić w ramach uregulowania tzw. „budżetu osobistego”⁵⁷. Rozszerzenie kręgu osób w szczególności pomoże samotnym osobom z niepełnosprawnościami;
- zmiana art. 16a-17 oraz art. 27 – wprowadzenie dodatku dla opiekuna sprawującego opiekę nad więcej niż jedną osobą z niepełnosprawnościami⁵⁸;
- zmiana art. 17 – uwzględnienie przerwy dla opiekuna w ramach korzystania ze wsparcia wytchnieniowego, która nie spowoduje odebrania lub zawieszenia świadczenia pielęgnacyjnego⁵⁹;
- zmiana art. 17 – uwzględnienie okresu pierwszych miesięcy przebywania osoby nad którą jest sprawowana piecza w mieszkaniu treningowym, która nie spowoduje odebrania lub zawieszenia świadczenia pielęgnacyjnego.

⁵⁵ W przypadku braku wcielenia w życie skutecznego instrumentu świadczenia kompensacyjnego, opisanego powyżej.

⁵⁶ W przypadku braku wprowadzenia opisanego wyżej skutecznego modelu asystencji osobistej oraz nowych zasad świadczeń dla osób wspierających i mechanizmu „suwaka” między nimi.

⁵⁷ Rozwiązanie może zostać zastosowane w ramach szerszej zmiany skutecznego powiązania asystencji i świadczeń dla osób wspierających, opisaną powyżej.

⁵⁸ W przypadku braku wprowadzenia opisanego wyżej skutecznego modelu asystencji osobistej oraz nowych zasad świadczeń dla osób wspierających i mechanizmu „suwaka” między nimi.

⁵⁹ W przypadku braku wprowadzenia opisanego wyżej skutecznego modelu asystencji osobistej oraz nowych zasad świadczeń dla osób wspierających i mechanizmu „suwaka” między nimi.

Ustawę z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁶⁰:

- zmiana lub uchylenie art. 103 – 105 likwidacja pułapki świadczeniowej;
- zmiana art. 65 i następnych – umożliwienie łączenia renty rodzinnej przy rencie uczniowskiej.

Uchylenie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów⁶¹

- uchylenie ustawy w przypadku wprowadzenia jednego świadczenia pielęgnacyjnego dla wszystkich⁶².

Ustawę z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji⁶³

- zmiana art. 4 – poprzez likwidacja kryterium przy przyznaniu świadczenia uzupełniającego⁶⁴.

Ustawę z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów⁶⁵

- zmiana art. 9 – podwyższenie kryterium w przypadku uprawnionego dziecka z niepełnosprawnością także np. w stopniu umiarkowanym.

Ustawę z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników⁶⁶

- zmiana lub uchylenie art. 34 – likwidacja pułapki świadczeniowej.

Ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego⁶⁷:

- dopisanie nowego artykułu – wprowadzenie preferencji dla osób z niepełnosprawnościami w uzyskaniu mieszkania komunalnego

⁶⁰ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz. U. z 2021 r. poz. 291.

⁶¹ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, Dz. U. z 2020 r. poz. 1297.

⁶² Lub przyjęcia skutecznych rozwiązań opisanych powyżej.

⁶³ Ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, Dz. U. z 2021 r. poz. 1842.

⁶⁴ W przypadku braku wcielenia w życie skutecznego instrumentu świadczenia kompensacyjnego, opisanego powyżej.

⁶⁵ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, Dz. U. z 2021 r. poz. 877.

⁶⁶ Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz. U. z 2021 r. poz. 266.

⁶⁷ Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, Dz. U. z 2020 r., poz. 611.

- dopisanie nowego artykułu – wprowadzenie wymogu zapewnienia odpowiedniej liczby mieszkań dostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami w gminie.

Ustawę z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁶⁸

- zmiana art. 6 – wydłużenie opłacania składek emerytalno – rentowych pobierającym świadczenie pielęgnacyjne, a nie tylko przez okres niezbędny do uzyskania okresu ubezpieczenia (składkowego i nieskładkowego) odpowiednio 20-letniego przez kobietę i 25-letniego przez mężczyznę.

Ustawę z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych⁶⁹

- zmiana art. 2 – tak aby okres pobierania świadczenia pielęgnacyjnego zaliczany nie tylko w przypadku śmierci osoby której udzielane było wsparcie.

Ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁷⁰

- zmiana art. 66 – ubezpieczenie zdrowotne z mocy prawa osób z niepełnosprawnościami.

Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁷¹:

- zmiana art. 72 – zaliczanie okresu pobierania świadczenia pielęgnacyjnego także do okresu od którego zależy wysokość i okres pobieranego zasiłku dla bezrobotnych,
- zmiana art. 71 – likwidacja sytuacji, iż zasiłek dla bezrobotnych przysługuje dla osoby pobierającej wcześniej świadczenie pielęgnacyjne tylko w przypadku jeżeli utrata prawa do świadczenia była spowodowana śmiercią osoby, nad którą opieka była sprawowana.

Ustawę z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej⁷²

- zmiana lub uchylenia art. 10 – likwidacja pułapki świadczeniowej.

Ustawę z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych⁷³

⁶⁸ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 2021 r. poz. 423.

⁶⁹ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, Dz. U. z 2021 r. poz. 1867.

⁷⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz. U. z 2021 r. poz. 1285.

⁷¹ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. z 2021 r. poz. 1100.

⁷² Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, Dz. U. z 2020 r. poz. 1300.

⁷³ Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, Dz. U. z 2019 r. poz. 1205.

- poprzez likwidacja pułapki świadczeniowej.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

29.Artykuł 29.

29.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

29.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

29.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Problematyka poruszana w niniejszej analizie jest obecnie regulowana kompleksowo w szeregu ustaw. Zasadne jest, by planowana ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wprowadziła zmiany w obrębie tych aktów (np. Kodeksu wyborczego⁷⁴).

Proponuje się następujące działania:

- Wprowadzenie do Kodeksu wyborczego rozwiązań zwiększających stopniowo odsetek lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Należy wskazać etapy, docelowy odsetek i dokładne terminy zakończenia działań (podobnie jak to miało miejsce w latach 2011-2015⁷⁵). Istotna jest również procedura efektywnej kontroli wykonywania obowiązku przez gminy.
- Zmianę upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia w sprawie warunków technicznych (art. 186 Kodeksu wyborczego), jakim powinny odpowiadać lokale dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Zmiana ma obejmować m.in. konieczność dostosowania do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami bezpośredniej okolicy lokali wyborczych.

⁷⁴ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy, Dz. U. z 2020 poz. 1319 ze zm.

⁷⁵ Ustawa z 5 stycznia 2011 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Kodeks wyborczy, Dz. U. z 2011 nr 21 poz. 113 ze zm.

- Wskazanie bezpośrednio w Kodeksie wyborczym najważniejszych kryteriów lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, w tym m.in. wymogi i procedury uwzględniające potrzeby grup wyborców z niepełnosprawnościami np. odnoszące się do środków umożliwiających niezależne i tajne głosowanie przez osoby z niepełnosprawnością manualną (w tym zakresie rozważenia wymaga przeprowadzenie pilotażu stosowania w lokalach wyborczych tzw. głosomatów) oraz udzielanie wsparcia w głosowaniu osobom niesłyszącym.
- Zwiększenie (równoległe do powyższych działań) kodeksowych wymogów (również pod względem dostępności) przygotowania lokali wyborczych innych niż posiadające formalnie status dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Obecnie regulacje w Kodeksie wyborczym są w tym zakresie zdecydowanie niewystarczające, a z lokali tych korzysta również część wyborców z niepełnosprawnościami (z uwagi na bliskość, dogodniejszy dojazd niż do lokali dostosowanych itp.).
- Przywrócenie powszechnego głosowania korespondencyjnego, jako alternatywnej procedury głosowania dostępnej dla wszystkich wyborców (w tym wyborców z niepełnosprawnościami bez względu na stopień niepełnosprawności) w kraju i poza granicami. Zmiany terminów odnoszących się w Kodeksie wyborczym do procedury głosowania korespondencyjnego w kierunku zagwarantowania wyborcom dłuższego czasu na dokonywanie poszczególnych czynności (rekomenacja odnosi się również to do procedury głosowania przez pełnomocnika). Zalecany jest również przegląd regulacji związanych m.in. z pakietem wyborczym, pod kątem efektywności i adekwatności dla wyborców z niepełnosprawnością narządu wzroku.
- Wprowadzenie do ustawy o samorządzie gminnym⁷⁶ regulacji odnoszącej się w szerszym zakresie do procedury wyborów do organów jednostek pomocniczych (sołectwa, dzielnice, osiedla itp.) i obejmującej minimalne wymogi dostosowania procedur wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego.

⁷⁶ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.

30. Artykuł 30.

30.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

30.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Wprowadzenie przepisów określających obowiązki państwa zakresie działań na rzecz zachowania i upowszechniania kultury osób z niepełnosprawnościami oraz osób głuchych.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- połączony fundusz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

30.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

- W ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych dokonanie rewizji przepisów dotyczących tworzenia utworów zależnych w kontekście formatów dostępnych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
- Doprecyzowanie obowiązków nadawców programów telewizyjnych wynikających z ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji oraz zagwarantowanie progresywnego zwiększania dostępności audycji.
- Dokonanie rewizji przewidzianych w ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji wyłączeń zwalniających z obowiązku wprowadzania udogodnień dla osób z niepełnosprawnością np. Dotyczących nadawców lokalnych.
- Wprowadzenie do ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie przepisów zapewniających funkcjonowanie sekcji sportowych osób z niepełnosprawnościami w różnym wieku w każdej gminie.

Rekomendowane źródła finansowania:

- budżet państwa,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego,
- podmioty publiczne,
- podmioty prywatne.

31.Artykuł 31.

31.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

31.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

- Statystyce i zbieraniu danych należy poświęcić odrębny rozdział ustawy, który obejmie takie zagadnienia jak: zakres przedmiotowy i podmiotowy, wymiar instytucjonalny, zasady gromadzenia danych w obszarze niepełnosprawności (w tym zasadę równości oraz dostępności).
- Ustanowienie centralnego obserwatorium niepełnosprawności wraz z regionalnymi i lokalnymi strukturami (w ramach GUS) tworzących jednolitą bazę danych z informacjami na temat osób z niepełnosprawnościami.
- Ustalenie zasad partycypacji organizacji osób z niepełnosprawnościami i samych osób z niepełnosprawnościami w konsultowaniu, gromadzeniu i ewaluacji wyników badań oraz zbiorów danych.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

31.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Brak rekomendacji w tym zakresie powodujących skutki finansowe.

32. Artykuł 32.

32.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

32.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

- Współpracy międzynarodowej należy poświęcić odrębny rozdział ustawy, który obejmie takie zagadnienia jak: jej zakres przedmiotowy i podmiotowy, wymiar instytucjonalny prowadzenia współpracy międzynarodowej w zakresie niepełnosprawności, sposób ustalania priorytetów współpracy międzynarodowej w obszarze niepełnosprawności, zasady prowadzenia współpracy międzynarodowej w obszarze niepełnosprawności (w tym zasadę równości oraz dostępności).

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

32.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób

z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

- Wyznaczenie instytucji monitorującej wdrażanie praw osób z niepełnosprawnościami wynikających z Konwencji oraz Karty Praw Podstawowych w systemie realizacji funduszy Unii Europejskiej – niezależnej od instytucji zarządzających.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

33. Artykuł 33.

33.1. Rekomendacje do wykorzystania w pracach nad projektem

33.1.1. Kwestie, które powinna uregulować ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Pełnomocnik Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych

Stosownie do celów opisanych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 ustawa powinna przewidywać kompleksowe zmiany w zakresie umocowania oraz zakresu zadań

i kompetencji Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych. Pełnomocnik powinien być odpowiedzialny m.in. za koordynację polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami, współpracę z innymi ministerstwami w obszarze działań dotyczących osób z niepełnosprawnościami, przygotowywanie i opiniowanie projektów aktów prawnych, opracowywanie programów i projektów horyzontalnych o charakterze strategicznym oraz nadzór nad ich realizacją, a także prowadzenie analiz na potrzeby polityki dotyczącej osób z niepełnosprawnościami.

Konsultacje ze społeczeństwem obywatelskim

Stosownie do celów opisanych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 ustawa powinna zawierać nowe regulacje w obszarze składu, sposobu wybierania członków i członkiń, a także zakresu kompetencji Krajowej Rady Konsultacyjnej oraz rad regionalnych tak, aby zapewnić odpowiednią reprezentację osobom z niepełnosprawnościami oraz rodzicom lub osobom wspierającym osoby z niepełnosprawnościami, które nie mogą się samodzielnie reprezentować. W miarę możliwości ustawa powinna również nawiązywać do standardów omówionych w Komentarzu ogólnym Nr 7, w tym do pojęcia „organizacji reprezentatywnej”. Wskazane jest rozważenie wprowadzenia obligatoryjnego charakteru konsultacji wraz z odpowiednimi konsekwencjami prawnymi w przypadku zaniechania tego obowiązku.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

33.1.2. Kwestie, które ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powinna zmieniać/ wprowadzać do innych ustaw

Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich⁷⁷

W ustawie o Rzeczniku Praw Obywatelskich należy wprowadzić podstawy prawne dla wykonywania przez Rzecznika funkcji niezależnego mechanizmu do spraw monitorowania realizacji postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, zgodnie z celem, o którym mowa w pkt VIII.1.6. Strategii.

Przedmiotowe działanie wiąże się z koniecznością zapewnienia dodatkowych środków umożliwiających realizację przez Rzecznika Praw Obywatelskich ww. funkcji służących monitorowaniu realizacji postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Rekomendowane źródło finansowania:

- budżet państwa.

⁷⁷ Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Dz. U. z 2020 r. poz. 637.